www.svoboda-news.com

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ЦІНА ЦЕНТІВ | РІК XXX. | Число 210. | Джерзи Сити, Н. Дж., понеділок, 11. вересня, 1922. | VOL. XXX. | No. 210. | Jersey City, N. J., Monday, September 11, 1922. | THREE CENTS

ЧАСТИНА ЗЕЛІЗНИЧИХ КОМПАНІЙ ХОЧЕ ГОДИТИСЬ ОКРЕМО З ЮНІЯМИ СТРАЙКУЮЧИХ ШАПМЕНІВ

ШИКАГО, Ілл., 8. вересня. — Деякі західні і полудневі зелізниці предкладають юніям шапменів, щоби згодились на покінчення страйку окремо на поодиноких зелізницях.

Президент страйкуючих шапменів, Б. М. Джуелл, має разом з екзекутивним комітетом предложити сей плян до вирішення комітетови 90, який збереться тут на нараду в понеділок, 11. с. м.

Заноситься на помиренне шапменів з 52 зелізничими компаніями із Заходу і Півдня, але ще остається 96 компаній, які не хотять пристати на згоду, але стоять за тим, щоб довести боротьбу до остатка і зломити юнії. Та їх пляни уже не беруть серіозно.

ЗАПОВІДАЮТЬ СКОРЕ ПОКІНЧЕННЕ СТРАЙКУ В КОПАЛЬНЯХ ТВЕРДОГО УГЛЯ

ВИЛКС-БЕРРІ, Па., 8. вересня. — Лідери майнерів з копалень твердого угля, які тут є з приводу конвенції майнерів у справі покінчення страйку, заявляють, що конвенція потвердить недавню угоду у справі покінчення страйку в копальнях твердого угля і майнери скоро вернуться до праці.

КОМІСІЇ ДЛЯ РОЗСЛІДУ НАД УГЛЕВИМ ПРОМИСЛОМ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ

ВАШИНГТОН, Д. К., 9. вересня. — Вчера сенат приняв законопроект (білл) сенатора Бори, який уповажнює президента до назначення комісії для провірення і розсліду углевого промислу в Злучених Державах.

Комісія має складатися з 5 членів.

Зноваж палата послів Конгресу приняла законопроект Винслова, який поручає створенне комісії з 9 членів для тоїсамої цілі.

Обі комісії мали-б разом порозумітись і зачати спільну роботу.

СКАНДАЛ З НІМЕЦЬКИМИ ХЕМІЧНИМИ ПАТЕНТАМИ В ФЕДЕРАЛЬНОМУ СУДІ

ВАШИНГТОН, Д. К., 8. вересня. — Міністерство судівництва внесло нині проти Хемічної Фондації скаргу в федеральному дистриктовому суді у Вилмингтон, Дел., в якій домагається від неї звороту всіх німецьких патентів на хемічні вироби американським опікунови чужинецької власности.

ЖІНКА ПРЕЗИДЕНТА ГАРДИНГА ПОВАЖНО ХОРА

ВАШИНГТОН, Д. К., 8. вересня. — Стан здоровля жінки президента Гардинга дуже погіршився. Є мала надія повороту до здоровля.

До постелі хорої призвано телеграфічно ще двох лікарів спеціялістів.

СЬОГОРІЧНИЙ ЗБІР ФАРМ В АМЕРИЦІ ВИНОСИТЬ $6,500,000,000

ВАШИНГТОН, Д. К., 8. вересня. — Міністерство рільництва обчисляє на основі звітів і цін з останніх днів, що сьогорічний збір найважнійших фармерських продуктів в Злучених Державах буде вартувати около 6½ біліона (міліярда) долярів. Се значить, що збір сеї осени буде більший о $1,250,000,000 від торічного.

СЛАВНА ПОБІДА ЛЯ ФОЛЛЕТА І ЙОГО ПРОГРЕСИВНИХ ТОВАРИШІВ У СТЕЙТІ ВИСКАНСИН

МИЛВОКІ, Вис., 7. вересня. — При номінаційних виборах побідив дотеперішній сенатор із стейту Висканси, Роберт М. Ля Фоллет, котрий дістав після дотеперішніх обчислень, 356,000 голосів, а понад 200,000 голосів більше від свого противника д-ра В. А. Генфілда.

Ля Фоллет є республиканцем, але в республиканській партії репрезентує крайне ліве крило. Він є звісний радикальний бесідник та опозиціоніст в сенаті.

З ним побідила ціла його виборча ліста у стейті з губернором Джаном Дж. Блейном.

По побіді сенатора Ля Фоллета і губернора Блейна цілий стейт Висканси буде під кермою прогресивних лідерів.

Се, як кажуть, має важне значінне на будуче, бо сенатор Ля Фоллет вибється на провідника прогресивних елементів в цілих Злучених Державах.

Заповідають, що се скріпить опозицію проти адміністрації Гардинга та ослабить становище консерватистів з республиканської і демократичної партії при національних виборах в 1924 році.

РОБІТНИЦТВО ЗА КАНДИДАТУРОЮ ЛЯ ФОЛЛЕТА НА ПРЕЗИДЕНТА ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ

АТЛЕНТИК СИТІ, Н. Дж., 8. вересня. — Тут зібрались члени Екзекутивної Ради Американської Федерації Праці на нараду в готелі Ембесадор.

Вони заявляють, що дуже радіють з великого успіху в номінаційних виборах у стейті Висканси сенатора Роберта М. Ля Фоллета і мають на меті підпирати його яко кандидата на президента Злучених Держав в 1924 році, з уваги, що він все був завзятим оборонцем інтересів робітництва.

АМЕРИКА МАЄ ДАЛІ ПОМАГАТИ РОСІЇ

ВАШІНҐТОН, 6. вересня. — Секретар Гувер та бувший губернатор Гудрич з Індіяни, котрий мав недавно зробити досліди над станом жнив в Росії, відбув нині довшу конференцію з президентом Гардингом в справі дальшого ведення ратункової акції в Росії.

Гувер заявив Гардингови, що допомога для голодуючих в Росії зі сторони АРА покінчилася автоматично з хвилею, як наспіли припаси збіжа з жнив. Зі зимою, однак, АРА має плянувати наново кормити коло 1 міліона дітий та висилати медикаменти для боротьби з пошесними недугами.

СПОДІЮТЬСЯ ВИРАТУВАННЯ ЖИВЦЕМ ПОХОРОНЕНИХ МАЙНЕРІВ.

ДЖЕКСОН, Каліфорнія. 6. вересня. — Урядники, що ведуть ратункову акцію для добуття 47 майнерів золота, живцем похоронених в майні Арґонот, кажуть, що нині дався знов чути підземний вибух менче-більше в напрямі шибу, находяться робітники. З огляду нате оба вибухи, себто нинішний та вчорашний, пояснюють як сигнал похоронених.

УТЕКЛА З ІРЛЯНДІЇ.

До Ню Йорку прихала оногди пані Мюріел Мексвіні, вдова по-мейору міста Корк, котрий засуджений англійським судом вязницю, заморився у вязниці двомісячним голодованнем.

ГРІЗЬБА ЗАГАЛЬНОГО СТРАЙКУ ЮНІЇ СТОЛЯРІВ.

ЕВАНСВИЛ, Індіяна, 6. вересня. — Льокаль Юнії Столярів ч. 90. відвісся до уряду сеї юнії з домаганнем віддати під голосованнє цілого членства юнії питанне зарядження загального страйку столярів.

ЧІЧЕРІН ПЛАТИТЬ ЗА ОБІД.

Московський большевицький комісар Григорій Чічерін був у панській каварні в Берліні на обіді. Зів собі порядно як якийсь цісар хоче платити, кельнер дає рахунок, а Чічерін дає йому кавалок зеліза. Кельнер питається, що то є. Чічерін відповідає: Се кліша на рублі; друкуй собі, кілько гроша хочеш!

РАДИТЬ ДЕРЖАТИСЯ ДАЛЕКО ВІД РОСІЇ

На Французькім корабли „Савуа" повернув Френк Ковес, перекладчик з нюйорського суду, котрий їздив до Росії на розслідженнє економічних умов краю. Він бував не лишень в Росії, але й на Україні, і на основі своїх спостережень радить Америці не мішатися до російських справ. На його підрахунок, не кажучи про голодуючих, є в Росії, але й до соціялістичних переконань признається в Росії не більше як два процент (не більше як 2 людий на кожду сотку) населення. Яких 3 процент людий належить до отвертих противників революції; вони готові прилучитися до всякого руху проти большевицького уряду. Решта, себто яких 95 процент населення, теж відноситься ворожо до большевизму, але не має ніякої означеної програми боротьби й вижидає лишень, що станеться. Під впливом такого ворожого настрою населення зміняється самий большевицький уряд. Зміняється очивидячки, і буде ще більше змінятися, але се йому не поможе. Він мусить впасти до року.

На біду комуністам, в їх власних рядах є незгода. Від коли заслав Ленін партія розбилася на два табори: Троцький, Дзеринський, Радек та Літвінов ведуть радикальне крило, а Чічерін, Красін та Ломоносов-праве.

75 МІЛІОНІВ МУЩИН ЗМОБІЛІЗОВАНО У СВІТОВІЙ ВІЙНІ.

Загальну суму мущин змобілізованих у світовій війні є обчислено на 75.000.000; значить більше ніж ціле населення Німеччини. З тих 75 міліонів стояло в битві при кінці війни лише 30 міліонів. Решта — се побиті, поранені, полонені, і ті, що з Росією відступили від війни. Німеччина змобілізувала 13,250,000, а при кінці війни стояло в битві лише 8 міліонів німецьких жовнірів.

ЗА ЗЛОЧИН НА МОРЮ.

Федеральна велика лава присяжних судів в Ню Йорку постановила обжалувати за убийство капітана Джорджа Майєлса, котрий недавно командував американським урядовим кораблем „Вен Буреном". Обжаловують його за те, що він на повнім морю бив одного свого моряка так, що цей в наслідком побоїв помер.

ВБИВ БАТЬКА.

В місті Канзас Ситі, Мезуре, Рой Гарвей забив свого батька та бизнесового спільника Роя Гарвея. Забивши батька вистрілом з револьвера, син преспокійно вибрався до поліції та розповів начальникови поліції про свій вчинок. Він подав за причину свого поступу недобре обходженнє батька з матірю. Син мав робити батька осторожним за його обходженнє, але батько не звертав на се уваги. В день події син, ввійшов до їх уряду, побачив, що батько відправив стенографку. Коли син поспитав батька за причину свого, батько не хотів дати ніякого пояснення. На се син мав закинути батькови, що він певно відправив дівчину, тому, що вона не позволила зі собою робити те, що позваляли другі дівчата. Батько на се мав скипіти гнівом та закричати на сина, щоби відкликав свої слова, бо інакше він його примусить до сього. Кажучи се, батько мав отворити шуфляду від свого бюрка та витягнути набитий револьвер. Заким, однак, він міг ужити його, син виняв свій револьвер і стрілив. Поліція вибралася сейчас до уряду спільників і там найшла трупа батька, а коло нього два револьвери, з котрих один мав в собі 4 вистрілені кулі.

БЕЗРОБІТТЄ В НІМЕЧЧИНІ Й АНГЛІЇ.

Через один рік число безробітних в Німеччині впало о 30 процент. Тепер є в Німеччині лише 19.900 безробітних. В Англії є тепер около 1.362,300 безробітних. Самий Лондон мав тамтого місяця 130.000 безробітних а то шість разів більше ніж в цілій Німеччині.

СИЛЬНА МИМО СВОЇХ 100-ЛІТНИХ УРОДИН

Пані Ґана Елдер з Болдвин, Лонґ Айленд обходила в середу свої 100-літні уродини. Вона живе зі своєю найстаршою донечкою, котрій всего 78 літ. Мимо своїх сто літ вік старуха займається ще далі хатною роботою, як: гладженнєм білля, варенням, тощо. Ювилятка начисляє коло 170 потомків, розділених на 5 поколінь. Вона памятає часи, коли на Лонґ Айленд ще кольонія Індіян.

Коли її питалися, чи вона любить життє, вона сказала: „Кождий любить довге життє. І кождий може його осягнути, як буде доглядати свого господарства, співати при роботі та щиро працювати".

ДО РОЗКЛАДУ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ

ЦАРГОРОД, 22. серпня. В звязку зі збільшенням розкладу в комуністичній партії, поставлено командірувати найбільш видатних членів Центрального Комітету на місця з метою докладно з'ясувати причини цих звивищ, а також і для координування роботи по боротьбі з партійним розкладом.

На загально-міськім зібранню членів комуністичної партії України в Полтаві з докладом про боротьбу з хоробливими звивищами в середині партії виступив товариш Мануїльський, який спеціяльно для цього був командірований до Полтави.

САМОВБИВСТВО МІЖ ЕМІҐРАНТАМИ.

Між російськими еміґрантами зростає число самовбивств. На днях в Болгарії застрілився полковник Криловский.

МОСКОВСЬКІ БОЛЬШЕВИКИ РОЗСТРІЛЯЛИ В КИЄВІ 48 УКРАЇНСЬКИХ КОЗАКІВ, ЩО ВОЮВАЛИ ПРОТИ ЇХ ВЛАДИ

МОСКВА, столиця Московщини, 8. вересня. — Московський большевицький „суд" відкинув спротив 48 козаків української армії проти засудження їх на смерть за участь у повстаннях проти московської большевицької влади на Україні.

Всіх 48 козаків нині розстріляно в Києві.

РЕВОЛЮЦІЯ В ПОЛУДНЕВІЙ УКРАЇНІ І НА КРИМІ ПРОТИ МОСКОВСЬКИХ БОЛЬШЕВИКІВ

ЛОНДОН, 8. вересня. — Вісти з Росії доносять, що в полудневій Україні і на Криму продовжується революційна боротьба проти большевиків.

Значна часть південної України з Одесою і Кримом відлучились від московського большевицького царства і проголосили свою независимість.

В СУБОТУ ЗІБРАВСЯ НОВИЙ ІРЛЯНДСЬКИЙ ПАРЛЯМЕНТ

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 9. вересня. — Нині збирається перша сесія нового ірляндського парляменту („двоя ерін").

АВСТРІЙСЬКІ ДРУКАРІ НЕ ХОТЯТЬ ДРУКУВАТИ КОРОН

ВІДЕНЬ, 6. вересня. — Аліянти здавна хотіли Австрії заборонити дальше друкованнє корон, але їх пляни все доси не вдавались.

Аж тепер заноситься на здійсненнє сеї мрії, коли віденські друкарі, що друкують австрійські банкноти, заявили, що прилучаться до загального друкарського страйку і перестануть друкувати сі безвартні паперові корони.

В останньому часі вони друкували для австрійського правительства 200 міліонів тих паперових корон, а без друкарень воно не має відки їх дістати (200 міліонів корон се є $2,400).

ВЕЛИКА ПОБІДА ТУРКІВ НАД ГРЕКАМИ

ЛОНДОН, 8. вересня. — Останні вісти з Малої Азії доносять, що турецькі націоналісти осягнули повну побіду над Греками в Малій Азії.

Мустафа Кемал паша взяв в полон 400 грецьких офіцирів і 10,000 жовнірів та здобув 350 гармат і богато амуниції.

Він увійде до Смирни за кілька днів.

НЕЗГОДА МЕЖИ МОСКВОЮ І ХАРКОВОМ

ВАРШАВА, столиця Польщі, 22. серпня. — З Харкова доносять, що в кругах советського „українського" уряду є сильна незгода проти московського центрального уряду, а особливо проти всеросійського центрального екзекутивного комітету, який в останніх днях ухвалив деякі закони для всіх советських федеративних републик без порозуміння щодо змісту сих законів із всеукраїнським центральним екзекутивним комітетом. Предсідатель всеукраїнського центрального екзекутивного комітету, Петровський, і предсідатель „української ради", Раковський, мають в короткому часі в тій справі піднести протести в Москві.

НАПАД НА ПОЛЬСЬКИЙ ПОЇЗД

100 ЗАСТРІЛЕНИХ, 30 ТЯЖКО РАНЕНИХ.

ВАРШАВА, столиця Польщі, 27. липня. — На російській території, близко польської границі, вискочив учера польський експресовий поїзд зі шин. По катастрофі пасажирів обрабовано. Бандити стріляли на пасажирів, так що 100 застрілено на смерть, а 30 тяжко ранено. В поїзді був також післанець польського уряду, котрого припадково бандити не чіпали.

ПЕРШИЙ ЗАГАЛЬНИЙ СТРАЙК В МОСКВІ

МОСКВА, столиця Московщини, 27. липня. — Дня 14. липня с. р. через цілий день робітники майже всіх фабрик у Москві страйкували на знак протесту проти невиплачення їм зарібку. Сей страйк се перший зорганізований страйк в Москві, бо перше страйкували тільки поодинокі фабрики.

1 ФУНТ ПШЕНИЦІ В МОСКВІ КОШТУЄ 1 МІЛІОН РУБЛІВ

МОСКВА, столиця Московщини. 4. вересня. — Ціна збіжа в Москві нагло підскочила. Недавно пуд (36 фунтів) пшениці коштував 10 міліонів советських рублів, а тепер коштує 30 до 40 міліонів тих рублів.

Ся підвишка вийшла наслідком дальшого спадку большевицьких „грошей", але населенне того не розуміє і каже, що „дорожня" повстала ізза того, що Америка спинила присилку хліба в Росію на допомогу голодним.

ЯК ВІДЗДОРОВЛЮЄТЬСЯ СОВЕТСЬКІ РУБЛІ?

ПАРИЖ, 28. липня. — З Риги, столиці Латвії, доносять, що московський советський „уряд" має намір скасувати (уневажнити) ті міліярди паперових рублів, котрі видав через останніх пять літ. Дату назначено на се скасованнє на 1. жовтня с. р. До того дня можуть всі власники старих паперових рублів виміняти гроші на нове виданнє рублів: 10,000 старих за 1 новий рубель.

БОЛЬШЕВИКИ КАЖУТЬ, ЩО В „ЧЕРВОНІЙ АРМІЇ" НЕ БУЛО ЩЕ ПОВСТАНЬ

МОСКВА, столиця Московщини, 20. серпня. — Советський уряд рішучо заперечує поголоски, які розширено в заграничній пресі про повстання в червоній армії в західніх ґуберніях і на Україні.

ДРУКАРНЯ

УКР. НАР. СОЮЗА

„СВОБОДА"

приймає замовленя на друковане тікетів, розкидок, афішів, членських книжочок, статутів, книжок, коверт і листових паперів для Братств, Товариств і Сестриць, часописів і всіх инших річий, що входять в склад друкарських робіт.

РОБОТУ ВИКОНУЄМО ПО НАЙДЕШЕВШИХ ЦІНАХ І НА ЧАС.

Проситься всі відділи У. Н. Союза удаватися зі всякими замовленями до своєї власної друкарні на адресу:

„SVOBODA"
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1108 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:

Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.7

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

АНГЛІЯ ПРОТИ ВИБОРІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ.

Віденський німецький дневник „Ное Фрає Прессе" у виданню з 16. м. м. в телеграмі з Варшави доносить:

„Англійський посол звернув польському урядови увагу, що Східна Галичина се міжнародня проблема і що тому в сім краю, в якім Польщі на основі рішення Найвисшої Ради з 1919 р. й умови алянтів з 1920 р. в Спа дано мандат тимчасової віскової окупації, перед оконечним вирішенням східно-галицької справи не можуть бути переведені вибори до польського сойму і сенату.

„В звязку з тими відомостями скликано на день 17. с. м. конституційну і заграничну комісію сойму на спільну нараду, на якій польський уряд зложить звіт про теперішнє положенне справи і предложить ріжні внесення.

„В розмові з польськими журналістами заявив премієр др. Новак, що можливим є, що міністер для заграничних справ, Норутович, виїде до Парижа і Лондону в справі полагодження східно-галицького питання".

ЯК ЛЯХИ ХОТІЛИБ ПОНЕВОЛИТИ УКРАЇНСЬКУ ГАЛИЧИНУ?

Бачить польський „ржонд", що всі його пляни з „вцелєнем фсходнєй малопольскі" до Польщі кінчаться на нічім, і зачинає думати над іншими способами, які хотів би представити бодай перед алянтами яко „прихильний" для українського народу Галичини.

Польська телеграфічна аґенція з Варшави, столиці Польщі, подала отаку вістку про сі пляни:

Проект закона про Східну Галичину по рішенню польським соймом має становити частину конституції Польщі. Сей проект поклисе до зайтя „воєводську" раду з двома секціями: українською і польською. Спільні справи будуть вирішуватися спільно обома секціями; національні кождою секцією окремо. Проект запоручує рівноправність грецько-католицької і римсько-католицької церкви. Має бути утворений національний катастер, український і польський. При польськім міністерстві просвіти має бути український відділ з урядниками Українцями, а крім того в раді міністрів має постійно засідати один міністер Українець.

Сей польський проект замітний яко показчик, що Польща зачинає розуміти, що Східна Галичина не Польща, та що над нею вона не буде панувати, як їй захочеться.

А позатим він є пустою балаканиною.

Бо Українців цілком жадні польські пляни і проекти, ані автономії, ані конституції для Східної Галичини нічого не обходять.

Українці не хотять їх знати, ані мати з ними щонебудь спільного.

Українців обходить лише одна річ: Аби як найскорше вигнати з Галицької України ляцьких опришків-наїзників.

А відтак вже український нарід Східної Галичини самий постановить собі свою конституцію, і самий рішить, куди йому належати.

Польща знає, що він рішить, як вже й рішив був тому три роки, що має належати до Києва.

Варшава тут ні при чому і нехай вона думає про конституцію для себе, а другі то вже без неї обійдуться.

УКРАЇНСЬКІ ПРИВИТАННЯ ГЕРГАРДТОВИ ГАВПТМАНОВИ.

В імени „Союза українських журналістів і письменників", О. Олесь, місто-предсідатель того Союза, вислав слідуючу телеграму до Ґергардта Гавптмана в Бреславі:

„З нагоди 66-літнього ювилею, посилаю найсердечніші желання. Я бажав би, щоб усе людство почуло разом з Вами сю симфонію дзвонів, про котру мрів Ваш майстер Гайнріх".

(Майстер Гайнріх, се головна особа в найславнійший символічній драмі Гавптмана, „Затоплений Дзвін". Дзвінкова симфонія, се символ в сій драмі про людське щастя, свободу, справедливість, культуру, чесність і т. д.)

Українське посольство в Німеччині підносить ювилятови гарний подарунок: старогроцьку монету в стилізованій українській оправі і з українським написом. Рисунок для оправи виконав талановитий молодий український маляр Бутович.

СМЕРТЬ ВАРВАРИ ХАНЕНКО.

У Київі померла Варвара Миколаївна Ханенко, дружина одного з фундаторів славного київського „Ханенського" музею.

Сорок літ свого життя покійна присвятила тому музеєви й зробила його одним з найвидатніших памятників культури на Україні. Мавши до революції дуже великий маєток, вона з чоловіком панакуповувала для музею багато образів голяндської та італійської школи, багато цінних вишивок, золотих річий, порцеляни, меблів, а також склала велику бібліотеку, присвячену питанням мистецтва.

На початку свого панування на Україні большевики заарештували пану Ханенко й запакували її до „чрезвичайки" за „контр-революцію", але потім випустили й навіть призначили її директорою власного музею. У безнастанній праці провела вона останні роки, оберігаючи свій музей та впорядковуючи його.

Неменшка сума українських культурних діячів понесла в її особі велику втрату.

ГАЛИЧИНА В НЕБЕЗПЕЦІ

(Від власного кореспондента).

З акції польського правительства й голосів преси видно, що **Польща думає зробити замах на державну окремішність Галичини.**

Приводом до сього мають послужити Польщі нові вибори до польського сойму.

Сі вибори думає польське правительство перевести також в Галичині.

Виборчий закон до польського сойму говорить, що активне і пасивне виборче право (значить: право вибирати і право бути вибраним) мають тільки громадяни Польщі.

Отже Польща хоче накинути Галичині вибори, а по виборах скаже, що населенне Галичини, взявши участь у виборах, само ствердило, що воно вважає себе громадянами Польщі.

Одначе Польща боїться держав антанти, які на основі цілого ряду міжнародніх актів уважають себе суверенами Галичини. Польща боїться, що держави антанти або заборонять їй переводити вибори в Галичині або переведені вибори уневажнять.

Тому Польща ще перед переведенням виборів до польського сойму хоче зробити щось таке, що помогло би їй осягнути згоду держав антанти на переведенне виборів у Галичині.

Сю ціль думає Польща осягнути через наданне т. зв. „воєводської самоуправи трьом воєводствам, на яку Польща безправно поділила Галичину, себто воєводствам: львівському, тернопільському і станиславівському.

Польський президент міністрів скликав до Варшави „комісію знавців", яка має виробити проект такої „воєводської самоуправи". До сеї комісії належать представники всіх польських партій, переважно правники: консерватисти, вшехполяки, демократи, людовці, соціялісти.

Ся комісія має як найшвидше виробити проект „воєводської самоуправи". Тоді правительство передасть його конституційній комісії сойму. А коли конституційна комісія сойму прийме його, тоді правительство скличе сойм, який має ухвалити закон про „воєводську самоуправу".

З сим законом польський міністер закордонних справ поїде за границю, до Парижа, до Лондона, до Риму, щоби предложити його шефам правительств держав антанти і одержати від них дозвіл на переведенне виборів до Польщі.

* * *

На основі голосів польської преси проект „воєводської самоуправи" представляється так:

В кожім воєводстві буде утворена воєводська рада, яку буде вибирати населенне воєводства на основі національного катастру, значить, окремо будуть вибирати членів воєводської ради Українці, а окремо Поляки.

Скількі членів ради має бути в кождім воєводстві Поляків, а скількі Українців, ще невідомо.

Відомо тільки те, що ті справи будуть поділені на спільні і національні. Спільні справи буде рішати ціла рада разом. Для рішення національних справ рада має ділитися на дві групи (курії): українську й польську. Українська курія рішала би про українські національні справи; польська — про польські національні справи.

Дальшою відомою подробицею проекту є, що він мати-ме постанову про рівноправність греко-католицької і римо-католицької церкви.

Чи будуть у нім які постанови про права мови, ще невідомо.

Далі при польськім міністерстві просвіти в Варшаві мав би бути утворений український відділ з урядовцями Українцями.

Вкінці в польськім кабінеті мав би засідати один міністер Українець.

* * *

Шкода слів тратити на критику того проекту, бо весь український нарід Галичини твердо й непохитно стоїть на тім, що його край має державну окремішність та що йому мусить бути привернена державна незалежність.

Приналежність Галичини до польської держави в якійнебудь формі була би для українського народу **польською неволею**, з якою він буде всіми способами боротися.

Чи та польська неволя буде мати форму „воєводської самоуправи" чи яку иншу, — се зі становища державної незалежности Галичини все одно.

Тому нема потреби входити в подрібну критику проекту „воєводської самоуправи".

Вкажу тільки на одно: Проект „воєводської самоуправи" мав би бути **завершенням** розбиття територіяльної єдности Галичини, того розбиття, яке Польща почала, ділячи безправно Галичину на воєводства.

В усіх міжнародніх актах українська Галичина (для точнійшого означення міжнародні акти називають наш край: Сх. Галичина) є окрема державна територія, єдина і неподільна, яку трактується як окрему цілість.

Відомий проект статута для Галичини, який була Найвисша Рада приняла в падолисті, а потім закинула в грудні 1919 р., стояв також на становищі єдности й неподільности української Галичини.

Той проект у своїх основах опирався на тодішніх польських бажаннях, значить, тоді навіть Поляки не сміли щенаруушувати єдности й неподільности української Галичини.

Тепер Польща, осмілена трилітньою байдужістю держав антанти, йде так далеко, що не тільки поділила Галичину на воєводства, але хоче сей поділ **раз на все закріпити.**

Коли-б се Польщі вдалося, тоді не було би одноцільної, єдиної й неподільної української Галичини, а були би воєводства польської держави: львівське, тернопільське, станиславівське, — так само, як є пр. воєводство варшавське або краківське.

Таким чином проект воєводської самоуправи є не тільки замахом на державну незалежність Галичини, але також замахом на її цілість, єдність і неподільність.

* * *

Чи держави антанти згодяться на польське предложенне, чи позволять Польщі завести на території української Галичини воєводську самоуправу, перевести вибори до польського сойму і таким чином прилучити Галичину до Польщі?

Про се годі щось певного сказати.

З держав антанти доси тільки одна Англія виступила проти польського пляну переведення виборів до польського сойму в Галичині.

В англійській палаті громад були два запитання до правительства в сій справі і оба разі представник правительства відповів, що англійське правительство слідить за справою і жде пояснень від польського правительства.

Віденський „Укр. Прапор", урядовий орган українського правительства Галичини, доносить, що англійський посол у Варшаві інтервенював 9. серпня в сій справі у начальника польської держави Пілсудзького і міністра закордонних справ Нарутовича. Англійський посол звернув увагу польського правительства на те, що справа Східної Галичини на основі рішення Найвисшої Ради є міжнародною справою і тому Польща не має права переводити в Східній Галичині виборів до польського сойму. Коли-б Польща поважилася перевести вибори, англійський посол загрозив, що держави антанти витягнули би з того консеквенції.

Інтерпеляції в справі Галичини появилися також в італійськім парляменті, але італійське правительство не заняло доси публично такого виразного становища, як англійське.

Вкінці Франція буде очевидно підпирати Польщу.

Що з того всего вийде годі знати. Дотеперішнє пасивне поведенне держав антанти не позволяє робити собі в сім напрямі особливих надій.

В кождім разі треба вже тепер ствердити одно: **Коли-б держави антанти згодилися на предложенне Польщі, вони допустилися би віроломности супроти українського народу і зломання міжнародного права.**

Не потребую додавати, що українське правительство зробить усе, що буде в його силах, щоби не допустити до того, щоби Польща на міжнародній арені осягнула успіх.

* * *

Одначе якби не випало рішенне держав антанти, Польща не сміє тріюмфувати. Коли-б „сильні світа" допустилися віроломности і зломання міжнародного права, **український нарід сам мусить виступити в обороні своєї державної незалежности.**

Український нарід мусить приступити до активної боротьби проти Польщі, мусить не допустити до того, щоб Польща могла перевести чи „воєводську самоуправу" чи вибори до польського сойму на його землі.

Могла мала Ірляндія боротися з успіхом проти державної сили могутньої Англії, — то тим більше український нарід Галичини зможе з успіхом боротися проти нужденної державної машини Польщі.

Відомости, які надходять з Галичини, свідчать, що така боротьба вже почалася.

Тепер, коли з огляду на польські пляни Галичини знаходить в особливій небезпеці, огонь сеї боротьби мусить обхопити весь наш край. В сім огні мусить згинути польський ворог нашої державної незалежности.

Гайдельберг, 23. серпня, 1922.

Д-р Михайло Лозинський.

НЕ БУДЕ ПОЛЬСЬКИХ ВИБОРІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ГАЛИЧИНІ!

ІНТЕРВЕНЦІЯ АНГЛІЙСЬКОГО АМБАСАДОРА У ВАРШАВІ. — ЗАЯВА ПРЕЗИДЕНТА МІНІСТРІВ НОВАКА. — НАСЛІДКИ ДВОХ ІНТЕРПЕЛЯЦІЙ. — ПОЖАР У КРАЮ РОЗГОРАЄТЬСЯ.

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

Премудрі варшавські Едипи так і не спромоглися власними силами розгадати загадки східно-галицького сфінкху. Прийшла „третя сила" й розрубала фатальний вузол.

Польських виборів в українській Галичині не буде — про це нині вже можна говорити як про факт доконаний. Але це рішенне, одноцко можливе при даних обставинах, зістало приняте не наслідком політичної мудрости кабінету Новака, а під натиском зовнішньої сили — англійського амбасадора у Варшаві.

Про кабінет Новака ходить у кулуарах польського сойму дотепний „віц", що то „кабінет кошерної курки". Повстав той „віц" зараз по відчитанню вступної декларації нового кабінету. Краківський професор наобіцяв у тій декларації всім горожанам польської „ойчизни" всяких благ, аж до славнозвісної курки, яку кождий Поляк мати-ме в своїй зупі. А Жидам він навіть пообіцяв кошерну курку. Так і прилипла до нового кабінету ота назва „кабінету кошерної курки".

Що-ж міг дати цей „кабінет кошерної курки" українській Східній Галичині? Якими-б намірами він не керувався, добрими чи лихими, він дати їй однаково нічого не міг. Так саме він не міг розвязати кардинального питання про вибори в Східній Галичині. Переводити там вибори — значить, свідомо посварити Польщу з державами антанти, передовсім з Англією. Не переводити там виборів — значить, обурити проти себе всі польські політичні партії.

Малося на думці зовсім одкласти вибори, але й тут стрінулись такі труднощі, що вибори довелось — таки призначити. Відбудуться вони дня 5. листопаду до сойму й дня 13. листопаду до сенату.

Ситуація ставала з кождим днем усе більш критичною. Польські партії вже почали готуватись до виборчої кампанії в Галичині, наміряючись не робити ніякої ріжниці між цим чужим краєм і властивою Польщею. Аж тут сталося те, що мусіло статись. На арену виступила „третя сила" — ота зовнішна сила, яка одна й може розгадати загадку східно-галицького сфінкса.

Негайно по оголошенню декрета про вибори англійський амбасадор у Варшаві вдався до польського міністерства закордонних справ і зажадав виразного запевнення, що вибори в Східній Галичині не відбудуться. Він протім сказав, що уряд Великої Британії вважати-ме всяку спробу до переведення виборів у Галичині за зломанне сен-жерменського мирового договору, а це може потягнути за собою для Польщі дуже небажані консеквенції.

На це президент міністрів Новак і міністер закордонних справ Нарутович попрохали англійського амбасадора, щоб він їм дав кілька днів часу для виготовлення відповіди. Нині та відповідь надійшла до англійського амбасадора. У ній стоїть, що вибори в Східній Галичині відбудуться не раніше, ніж східно-галицька проблема буде полагоджена міжнародною дорогою.

Ці відомости я маю з дуже доброго джерела й не бачу ніякої підстави сумніватися в їх правдивости. Зрештою, за кілька днів надійдуть у цій справі урядові комунікати як з польського, так і з українського, а може і з англійського боку. Тоді вже офіціяльно ствердиться, що польських виборів в українській Галичині на-разі не буде.

Хто стежив за останніми подіями в розвитку східно-галицької справи, тому ся інтервенція англійського амбасадора й ся відповідь польського уряду не покажуться несподіванками. Досить згадати про дві останні інтерпеляції в англійськім парляменті в справі польських виборів. Ще в урядовій відповіди на інтерпеляцію посла Мозлей бреніли досить неясні нотки. Державний підсекретар для закордонних справ Гармсворт тоді (дня 6. липня) сказав: „дожидаємо звіту дотично становища польського правительства до виборів у Східній Галичині". Але вже через місяць, дня 2. серпня, той самий Гармсворт відповів на другу інтерпеляцію посла Кут в тій самій справі: „Зроблено заходи, щоб справу розслідити".

Одне діло „дожидатися звіту від польського правительства", а друге діло „зробити заходи, щоб справу розслідити". По останній відповіди вже не могло бути сумніву, що англійське міністерство закордонних справ проявить у цім напрямі певну активність, а не тільки буде пасивно очікувати польського звіту. І воно ту активність проявило. Наслідки маємо перед собою.

Не треба бути занадто великим оптимістом, щоб незвичайно високо оцінити значіннє сеї події — відкликання польських виборів у Східній Галичині. Але разом з тим не треба й думати, що сама лише справедливість східно-галицької справи, себ-то справедливість і оправданість українських домагань, була причиною того, що польська політика ще раз зломила собі ногу. В оборону самої чистої справедливости ніхто й пальцем не поворухне, й англійським послам-інтерпелянтам, рівно як і англійському амбасадорови в Варшаві навіть на думку не стало-б клопотатися над справою СХсхідної Галичини во імя одної ідеальної справедливости.

В основі цеї події лежить величезна, невсипуща й зручна праця провідників східно-галицької політики в Европі. А фундаментом і базою для тої праці є той всенародній український рух, що нині обхопив Східну Галичину від краю до краю. Отой тріжвожний, хвилюючий крик: „Галичина в огні!", що все ширше луною розходиться по Европі, силою фактів підтримує представлення наших політичних діячів, що від східно-галицької справи годі відмахнутись, що не вдасться запакувати її в архив і перейти над нею до порядку денного.

Пожар у Галичині розгорається все більше. Не минає дня, щоб там або тут не кинуто бомби, не підпалено урядового будинку, не висаджено в повітре залізничого мосту... Найсвіжійша подія — динамітний замах на помешканнє польського старости в Калуши. Таких замахів ще будуть десятки й сотки, й не все вони кінчати-муться так щасливо для намічених жертв, як нинішнім разом. Ця активність нашого населення в краю служить найкращою запорукою, що справа Східної Галичини не завмре й не прохолоне, аж доки міродатні світові чинники не доберуть часу та охоти остаточно її вирішити.

Ця активність є в остаточній мірі також причиною того, що можемо нині поділитися з читачами „Свободи" радісною звісткою:

— Польських виборів в українській Галичині не буде!

Берлін, 23. серпня.

Радянин.

ЗАПИСКИ.

Русскіє, Русини, Українці.

Москвофільська газета „Свет" (пишеться „Свѣтъ", читається „Свет", значить „Світло"), яка виходить у Вилкс-Беррі, Па., попала в большевицьке нервове подрязнение ізза того, що у „Свободі" було написано, що до „Взаимопомощи", якої органом є „Свет", належать переважно галицькі Українці з так званої русофільської партії".

Та газета се перечить, кажучи, що туди належать „русскіє".

На се мусимо ще раз пригадати „Светови", що в Галичині не було ніколи і нема „русскіх", а були і є тільки Українці, які мали також ще **місцеву** (льокальну) назву Русини.

Холмські Українці давнійше теж називались Русинами, а угорські Українці ще й тепер називаються Русинами або Руснаками, але через те вони не стались окремим народом від Українців, ані одним народом з „русскими", себто Москалями. Вони були Українцями і є Українцями. Се вже признають дійсні Москалі, тільки наші фабриковані „русскіє" (котрі „по-русски" не вміють ані говорити ані писати) і до суду віку того не можуть ані зрозуміти ані признати.

„Свет" може собі писати, що вміє, і що йому подобається, а всетаки факт останеться фактом, що всі ті, що він називає „Малоросами", або „русскими" з Галичини, чи з „Малоросії", не є ніким іншим як тільки Українцями.

Перечити се тепер вже запізно, бо се признає вже цілий науковий і політичний світ.

Навіть смішно за се спорити в 1922 році.

„Русскіє" є в Москві, Калузі, Рязані, Тамбові, Твері, Костромі, Вятці, — але нема їх ані у Львові, ані в Чернівцях, ані в Ужгороді, ані в Холмі, ані в Житомирі, ані в Каменці Подільському, ані в Києві, ані в Полтаві, ані в Катеринославі, ані в Катеринодарі, ані ніде на всій Україні.

Немає їх також і в Америці з тих сторін.

І пощо то сердитись, коли правду годі закрити!?!

ТИТУЛОВАННЄ ІВАНА ФРАНКА.

До Хвальної Редакції „Свободи":

Недавно читав я в одній українській газеті поему Івана Франка, під якою був підпис: **Др. Іван Франко.** Титул докторату зараз вхопив моє око і зробив на мене дуже неприємне враженнє. Чому ми Українці причіплюємо звичайний титул до назвиска славного нашого письменника? Яку ціль, яке значіннє має мати се титулованнє Франка? Не думаю, що титул Др. додає назвиски Франка більше поваги або пошани. Франко для нас є великим, славним письменником і цілком не потребує, щоби хтось оголошував при його творах факт, що він мав докторат. А вкінці, в порівнанню з вагою і славою самого назвиска „Франко", звичайний і малозначний титул Др. виглядає смішно, — так як та муха на плечах бика.

Отже пишім Іван Франко або лише **Франко**, — коротко, без бляшаних декорацій, так як цілий світ робить зі своїми великими мужами.

Уляп.

НА ПРИВІТ УКРАЇНСЬКОМУ ХОРОВИ.

Головний Комітет привитання Українського Хору після його приїзду до Америки ухвалив на своїм останнім засіданню дня 7. вересня слідуюче:

1. Щоби зазнайомитися з членами хору, буде устроєний для Хору бенкет в готелю Пенсильвенія в Ню Йорку ще перед першим прилюдним виступом, значить перед днем 5. жовтня. На бенкет можуть зголошувати сили Українці й Українки до дня 30 вересня б. р., за надісланнєм коштів 5 долярів на адресу: **Mr. S. Yadlovsky, P. O. Box 76, Jersey City, N. J.** Стрій на бенькет для мущин не конче вечірний, але темної краски.

2. Сей бенкет має мати характер загальний, а не місцевий, нюйорський.

3. Українська громада Ню Йорку може привитати Хор на самім концерті, за попереднім порозумінням з імпресаріом, п. М. Рабіновом. Тесаме відбиться і до инших українських кольоній в тих місцевостях, через які Хор буде переїздити.

4. Вказівки, як мають витати Хор поодинокі місцевости, будуть видруковані в своїм часі в українських газетах. Тимчасом громади нехай поорганізують хвилеві комітети для привитання Хору.

5. Для помочи місцевим комітетам в інформованню місцевих американських газет про українську пісню та українських музиків буде незабаром видана маленька брошура в англійській мові. Замовлення на ню належить висилати до п. С. Ядловського.

ПРИГАДКА.

Головний Комітет Привитання У. Н. Хору в Америці просить українські громади в Ню Йорку, Филаделфії, Па., Ню Бедфорд, Месс., Ню Гейвен, Конн., Спрингфілд, Месс., Гартфорд, Конн., Инліемставн, Месс., Бостон, Месс., Правиденс, Р. Ай., в яких концерти будуть в днях від 5. до 14. жовтня, 1922. щоби сейчас заложили у себе місцеві Комітети Привитання У. Н. Хору та повідомили його про вибір і склад місцевого Комітету Привитання У. Н. Хору, на адресу:

Simon Yadlovsky, Box 53, Jersey City, N. J.

Г. К. Привитання У. Н. Хору.

НА ПОМІЧ БІДНОМУ АРТИСТОВИ.

Приятелі бідного українського артиста в Ню Йорку, д. МИХАЙЛА ЗАЗУЛЯКА котрому лікарі порадили виїхати в гори для поратовання здоровля, просять отсею дорогою земляків в Америці, щоби своїми датками допомогли йому в сьому хвилевому горю.

Жертви проситься посилати на адресу: „SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Виказ жертв буде поміщений у „Свободі".

Далі зложили:

Н. Н.	$1.00
Н. Н.	$1.00

РАЗОМ$2.00

Попередно оголошено $48.00

ЗАГАЛЬНА СУМА $50.00

ПОДЯКА.

Подар до відома, що Хвальна Редакція „Свободи" передала мені $50.00 яко збірку в цїли допомоги мені в моїм сумнім положенню. Всім Дорогим Земляком, котрі прийшли мені з помочию, складаю на руки „Свободи" і ініціятори сеї збірки щиро-сердечну подяку.

МИХАЙЛО ЗАЗУЛЯК.

Ню Йорк, 8. вересня, 1922.

НОВІ КНИЖКИ І ВИДАННЯ.

„СУРМА"

збірник воєнних пісень.

Пісня

Ти зеркало душі Країни і Народу!

Р. Купчинський.

Я не знаю, чи могла „Червона Калина" зробити кращу присугу нам, зневеренним і розбитим, що хочемо вірити і боротися, нам, що гоїмо вчорашні рани в ніщі, що вони не є смертельні, як хати до рук отсей співанничок. Бо коли правдою є, що смерть це пітьма і тиша, то правдиве і це, що блеск пісі „Сурми" розсіє тьму, а гомін її заворушить тишу, що лягає зуст. ляє щирих сон і смерть.

„Сурма" — збірник воєнних пісень, пісень уложених доколишнім, яко то ми належимо, в пожежі якої огонь осмалив наші чола. Здавалобся, що стоїмо поза досягаємістю проміння вторацьної, просяної чи пережитої лінии, а чейже єднає нас з нею те, що мерехтіло на вістрях наших багнетів, що шумію пошумом наших прапорів, що співало радістю нашого щастя і плакало сльзами нашого смутку. Цей співанник, це ми перекладені на мову тонів, це наші мрії недомірні, сни непросені, вчинки недоконані.

Ми були — люде. Раз малі і сірі, як наш однострій, то знов великі і прямі, як заграва сходнього сонця. Ми зогли любити і ненавидіти, ми боялися байдужости, що рівняється тиші і смерти. І тому любовю і ненавистю переплелені наші слова, що кидали ми їх перед і поза себе, любовю і ненавистю оправдані наші подвиги і помахи.

То було палке прецірним золотом літо, як ми кидали батьківські пороги і пішли здобувати Те, для чого не найшли іще імени, Те, що нам снилося, чого ми не бачили на яві. В тяжкій, кривавій мандрівці по скелях Карпат, по розстайних шляхах Поділя, по безкраїх степах Подніпрівя, шукали ми батьками загубленого скарбу. І найшли! Найшли і вхопили в долоні, мов сонце підняли той скарб високого над наші голови, а золото, його проміння спливало нам по руках, на грудях, клалося на чоло, уста; осліплювало очі. І несли ми той скарб не могучи очий відірвати від нього а дивитися під ноги, де було каміння і терня. Ми ранили ноги, спотикалися на терню і падали, щоб знову підніматися і знову падати. І сталося щось страшне. Ми хотнулися і впали ниць, а сонячний круг вознісся нам з рук і покотився степом геп, геп далеко від нас. І сил не стало у нас підняти і побігти за втраченим; довкола нас почувся сик гадюк, протягий реп гін і ми не могли ворухнути пальцем, такі були стомлені і виснажені до краю.

І отсе лежимо серед шляху, уста нам падаються з жару, очі тьмарять сльози і тяжко в серці дзвонить тоні золотих струн проміння, яке єднає нас з тим скарбом-сонцем, що мріє геп, геп, десь на самому краю нашого шляху.

М. Вільшина.

СПІВАНИК У. С. СТРІЛЬЦІВ вже є в Америці.

СПІВАНИК ДЛЯ ХОРІВ, ДУЕТІВ І СОЛЬОВИХ ПІСЕНЬ, ПІД НАЗВОЮ:

„СУРМА"

ВИДАННЄ „ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ" У ЛЬВОВІ.

Містить в собі 76 стрілецьких пісень з нотами на хор, а також на один і два голоси.

Кромі того збірка богато ілюстрована.

Книжка друкована у Львові на найкрасшому папері.

Ціна лише 35 центів.

Замовленя посилайте разом з грішми на адресу:

"SVOBODA", 83 Grand St., JERSEY CITY, N. J.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЄ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА.— СЕ СИЛА. — ПИШТЬ ПО ЦІННИК КНИЖОК ДО ДРУКАРНІ „СВОБОДИ", 83 ГРАНД СТРІТ, ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ.

ПРО ЖОРСТОКІСТЬ МОСКОВСЬКОГО СЕЛЯНИНА.

Написав МАКСИМ ГОРКИЙ.

Я бачив і пережив богато жорстокостий та ніколи я не міг поняти, щоб вони мали яке небудь оправдання за собою. Через ціле моє життє мучило мене питанне: „Звідки походить людська жорстокість Які інстинки викликують її?"

Я раз читав книжку під трізним заголовком: „Поступ, яко розвій жорстокости". Автор старається при помочи дуже спритно зіставлених і пояснених примірів доказати, що поступ людскости причинюєсь до прояви тої тайної і вродженої людям приємности: своїх ближних мучити на тілі і на душі. Я читав сю книжку з відразою, вона мене ані трохи не переконала, а її парадокси зникли вскорі цілком з моєї памяти.

Одначе тепер по тім страшнім шалі европейської війни, по тих кровавих оргіях революції я починаю знов задумуватись над згаданим парадексом. Я мушу однак завважати, що стисло взявши на московські жорстокости не дасться завважити жадний поступ і що її обяви цілком не змінились. З початком XVII. століття практиковано в Росії ось який під тортурт рот жертви наповнювано стрільним порохом, а потім приводжено його до експльозії. Жінкам знов перекоповано груди, перетягано через рану шнур і на нім завішувано жертву. В роках 1918 і 1919 переводжено над Доном і в Уралю рівнож подібні практики. І червоні і білі мучили свої жертви так довго, аж наступала смерть. Між иншим закладано в відходову кишку крісовий патрон а потім одводжено його до експльозії.

Як мені здається, то в московськім народнім характері є жорстокість такоюж видатною чертою, як гумор в характері Англійця. Є се специфічна жорстокість, а заразом холодно обчислене мірила на степень людської витревалости в болю, є се певного рода проба людської відпорности і життєвої сили.

Найбільше характеристичною чертою московської жорстокости є її діявольська витонченість, її естетична винахідчивість. Я не гадаю, щоби ту особливість можна було поясинити такими словами як „психоза", „садизм", і т. п. Такі слова не поясиновують в сути річи нічого. Малий се бути вплив алькоголізму? Я не гадаю, щоби московський народ був більше алькоголем затроєний як який небудь инший европейський народ.*) Треба однак признати, що діланнє алькоголю на душевні прикмети Москаля є далеко більше погубне як в Европі бо і відживлюванне народа в Росії є далеко гірше як деинде.

*) Горкий очевидно помиляється: цілком що иншого є пити „монополку" а по тім „самогонку", а що иншого пиво або вино і то як в Зах. Европі діється не на пороже черево.—К. О.)

Одинокою обставиною — про се я глубоко пересвідчений — що вибухи тої рафінованої жорстокости підпомагає, є лектура житій святих і мучеників, котрій мужики, що вміють читати віддаються з особливим замилуванєм.

Я не говорю тут про жорстокість, котра нераз проявляєсь, яко вибух перверзної і слабої душі. То є виїмковий случай, що належить до лікаря, спеціяліста для умово недужих. Я говорю тут про психольогію маси, про душу народа, про колективну жорстокість.

В однім сибірськім селі видумано мужики що ось що: вони викопали ряв ям, позастромлювали в них комітів головою полонених червонармейців, потім позасиплювали ті ями до половини так, що ноги закопаних, почавши від колін виставали з землі. Мужики придивлювались потім цікаво дриганю тих ніг і після того обчислювали хто з закопаних більше відпорний на завдані йому муки. В Тамбівській губернії прибивали мужики зловлених комуністів цьвяхами до дерев. Прибивано однак лише ліву руку і ліву ногу, а видиці забавлялися обсервацією як мучені вимахували свобідною рукою і ногою.

Одного полоненого мучено в ось який спосіб: йому розрізали черево і прибили конець тонкої кишки до дерева чи телеграфічного стовпа. Тоді гонили нещасливого наокруг дерева і придивлялися як кишка з рани розвивалася. Одного разу знову зловлено кількох офіцерів. Їх роздягнули до нага і вирізали на раменах такі кусні шкіри, що відповідали офіцерським „пагонам". Там де на „пагонах" припадають звізди понабивано цьвяхів. Крім того вирізано нещасним жертвам на ногах з боку такі пасьмо шкіри, що відповідали червоним лямпасам при козацьких мундурах. Така практика завелася поволи загально і це називалося: „наново мундір натягати". Се вимагало очевидно часу і точности.

Подібних і ще гірших злочинів накопичувалось в послідних роках в Росії не мало, та я не хочу подавати більше подробиць.

Тут стає перед нами питанне: хто більше жорстокий „білі чи червоні?" По правді сказавши, одні такі добрі як і другі, бо і червоні і білі є — Москалями. А колиби хто спитав про степень жорстокости то можна цілком певно відповісти. Ті є цілком певно більше жорстокі, у кого є більше енергії і більше сили, могучости.

Не знаю чи є де на світі така сторона, де би більше жорстоко і безсердечно обходженося з жінками як в московськім селі. І рік певна, що ніде на світі нема тільки підлих і низких пословиць і зворотів мови дотично жінок як в Росії. „Вали її, братчику, буком та слухай чи дихає. Вона бреше лайдачка, вона хоче ще більше!" „Два рази любить чоловік жінку: перший раз коли її як невісту впроваджує в свій дім, а другий раз коли її виносять на цвинтар", „За жінки й звірята не ма ніякого суду". „Коли хочеш, щоби тобі іда добре смакувала, протріщ передтим трохи свою жінку".

І таких гарних правил життя чути мож в московських селах сотками, а все то „народна мудрість" накопичена через цілі століття. Діти чують їх що дня і підд їх впливом стають дорослими.

Але і з **дітьми** обходяться мужики так само жорстоко. Не так давно звернув я мою увагу на статистику злочинів у московській губернії, а переглядаючи акти кари за роки 1901—1910 я прямо задерев'ів, видячи ту масу жорстокостий, сповнюваних на дітях та ті численні злочини на малолітних. Бо в Росії їхоть взагалі з великим уподобанням. Бе кождий хто має до сего нагоду. „Народна фільозофія" бачить в тілесній карі завдаваній чоловіковм щось доконечного і дуже корисного. Найлпше се висказує пословіця: „У нас за одного битого двох небитих дають".

Я питав не раз людий, котрі бали участь в горожанській війні чи їм се не було протиною убивати одні других, а відповідь все була однакова: „Ні, то нічо не є противне. Тамті мають зброю і ми маємо зброю. Одні і другі знаходимося в тім самім положенню. І що то вадить, що одні других забивають? Єще лишиться досить нашої братії на світі!"

Одного разу звернувся я з таким питаннем до одного салдата, що брав був участь в світовій війні, а потім командував великим відділом червоної армії.

Він мені дав на се ось яку видну відповідь:

„І що се властиво за війна та „горожанська" війна?! Війна з чужими—ось се доперва справдішна війна, що потрясає будуї!

„Я вам скажу, товаришу, по щирости: убити свого, Москаля — що се за штука? Наших є так богато, що навіть чоловік не спостереже, коли одного бракує, і так наша справа анітроха не хоче рушитись з місця. Ось гляньте на ті села: їх можби кілько захочете змести з лиця землі і чи булаби з сего кому шкода? Нащо їх кому? І правду сказати: най чорт пробере цілу нашу господарку, всі наші діла!

„Але за то у Прусаків — геге! Там було вже цілком инакше! Мені серце прямо краялось тоді, коли ми робили на них похід. Що там за села, як міста, яка організація, який чудовий порядок! А ми се всьо понищили... І на що, по що?! Можна було справді здурити... І я чувся майже щасливим, коли мене зранено, так що я вже не міг бути дальше причасним сему безглуздю...

— „А вже значно пізнійше був я у Кавказі, під Юденічем. Ми бачили там Турків і инших чорних чортів, саму породу їх. Ви ще не знати длячого — й зуби шкірила! Та і сих бувало мені жаль! Кождий має на свій лад свою долю — не правдаж?"

Сей чоловік на свій лад людяний: він добре обходився зі своєю мужвою, котра його за се любила і поважала і він любив своє вояцьке ремесло. Я старався говорити з ним про Росію і про її значінне для цілого світа.

Задумано слухав він моїх слів курячи при сім цигаретку. Його очі зайшли сумом і він сказав до мене вдихаючи: „Га! Певно! Коли ми станемо кріпкою державою, то тоді ще зможе щось з нас бути! Але тепер — то ми такі слабі мов ті щурі".

Мені здається, що війна зродила на мало людий сего рода, а провідники наших безчисленних мас належуть також до них.

Коли однак вже бесіда про московську жорстокість, то можна мовчки перейти до порядку дневного над жидівськими погромами. Сей факт, що погроми організовано в порозумінню з тупими представниками уряду, ще нікого не оправдує.

Ті тумани і драби, котрі позволяли на се, щоби Жидів бити і грабовано, приказували ще, щоби їх тортурувати, їх жінок знасилувати, дітий мордувати, а в голови чоловіків набивати цьвяхів! Всі ті кровавi прояви викликав дикий інстинкт самих народних мас.

* * *

Однак мігби нарешті хтось запитати: а деж подівся сей задумчивий, добросердечний мужик, сей невпинний шукач правди і справедливости, як нам його представило так гарно і переконуюче московське письменство девятнайцятого століття

У моїй молодости — я сам з одушевленнєм шукав по цілій московській землі за таким чоловіком, і... не найшов його! Я бачив лише всюди грубого реаліста, перебігдого мужика, котрий, коли се видасть йому корисним, знижаєсь ласкаво аж до удавання з себе ідіота. А по своїй природі він дуже далекий від сего, щоби бути дурним і він се сам добре знає. Він сотворив много сумних пісень, і много строгих, диких та кровавих легенд, видумав тисячі пословиць, в котрих виявляється його суворий життєвий досвід. Він знає, що: „сам мужик не дурний, але громада — баранячa голова", і що „світ такий сильний як бистра ріка, а такий дурний як свиня". Він каже: „Не бійся чорта, але чоловіка" та „своїх бий, а чужих стережися". Він цілком не покланяється перед правдою: „З правди жити не будеш!" — каже він. „Коли сего хотять, то бреши кілько можеш, а будеш ситий".

Московський мужик має тисячі подібних пословиць і він робить при кождій нагоді з них відповідний ужиток. Він чує їх від дитини і від дитини приймає в свою душу ту грубу правду, той гіркий сум і се „чоловіко ненавистничество", що у них криєсь.

Декотрі люди, передовсім мішухи — безпокоять його життє і він уважає їх за цілком непотрібних на тій землі, котру він любить містичною любовю і в котру він вірить містичною вірою. Ту землю, до котрої він привязаний цілим тілом і душею, котра є його „природнею власностею" — забрали йому бандити... Він знав — далеко ще перед льордом Байроном що „піт мужика є більше вартний, як цілий маєток пана".

Сей „народницький" напрям нашого московського письменства, що так ідеалізував мужика мав перед собою певно означену політичну ціль. А вже з кінцем XIX. століття наступив поворот у тій літературі, що займалась селом і мужиками: вона стала менше зглядною та за те щиріщою. Антін Чехов в своїх оповіданнях „Мужики" і „Пропасть" подає цілком нове зображенне мужика.

В перших роках XX. століття появились оповідання Івана Бунїна п. з. „Село". Бунін — се мистець російського стилю. В тих оповіданнях, з осіба в „Нічній розмові" виявляєсь нове майже критичне становище зглядом мужиків і подаєсь цілу неприкрашену правду. Закидували Бунінови, що він є аристократ, бо відноситься до мужиків обоятно, майже ворожо, але се не є слушно, бо Бунін є в найвищім степени мистець і нічо инше як мистець.

В найновійшім сучасним письменстві знаходимо ще страшнійші приміри душевної тьми, котру запало московське село. Я з осібна звернуби увагу на оповідання мужика, Івана Больного п. з. „Молодіж", на оповідання московця, Семена Подячева і сибіряка Всеволода Іванова. То є річию певною, що жадному з тих письменників не можна закидувати аристократичної ворожнечі зглядом мужиків: вониж власне самі є мужиками, відданими з тілом і душею інтересам села. Вони знають і розуміють ліпше як хтонебудь инший життє простих людий, селянське нещастє і селянські прості утіхи, душевну темноту мужиків і жорстокість їх почувань.

Я хотів закінчити ту статтю представленнем одної пригоди про яку мені оповідав член одної научної експедиції, що була чинною в уральській области в 1921 році.

Оден мужик в селі в котрім та експедиція закватирувалась, звернувся до нього зі слідуючим питанням: „Ви є вчений чоловік, то поясність мені одну справу. Попереднього тижня забив оден Башкир мою корову. Я очевидно забив Башкира, а потім украв собі його корову. Скажіть мені, будь ласка: чи можу я бути за крадіж тої корови караний?" Коли я його запитав чи він не боїться, що його покарають за убиття Башкира то він найспокійнійше в світі відповів: „Ей, що людина теперварта?!"

На се слово „очевидно" варта звернути увагу: воно показує, що злочин стався чимсь цілком звичайним. В тім відбивається ціле страхіття горожанської війни та погромів.

А ось еще оден примір, котрий доказує як мужицька думка приноровлюєсь до нових ідей. Оден сільський учитель, мужицький син, пише до мене: „Славний учений Дарвін узасаднив науково потребу безглядної боротьби о істнованнє і не мав нічого проти того, щоби слабих і непотрібних людий цілком усувано та як давнійше старих „зробків" запихано до печер, щоби там вмирали з голоду, або вішано на найвищеє дерево і так довго ним трясено доки такий старик духа з себе не пустив. Я тому запропонувавби таке, щоби цілком непотрібних людий убивано аде в більше людський спосіб, так як я є против всякої жорстокости. Я пропоную, щоби їх умертвлювати при помочі якоїсь добре смакуючої отруї. Така метода злагіднилаби боротьбу о істнованнє і можнаби примінити зглядом умово хорих ідіотів і всіх инших природою покривджених як на примір зглядом калік, сліпих та невиличимо хорих. Такий закон не подобаби ся вправді нашій інтелігентній молодіжи, але тепер настала пора, коли годі мати згляд на ідеалістичних реакціонерів та контрреволюціонерів. Удержуванне непотрібів коштує народ за дорого і тому треба того рода втрати звести до нулі".

В цілій Росії пору стрічається в Росії більше того рода листів, запитів та проєктів. Викликують вони біль і здивованнє, але, поминувши їх дикість, вони доказують, що в московськім селі пробуджуєсь думка, котра хоч ще молода та сироватa, робить прецінь старання знайти собі дорогу в тім напрямі, який їй доси був цілком незнаний. Село старається думати про державу і її завдання.

Перложив **Клим Обух.**

(Повисша стаття Горкого появилася в німецькій часописи „Der Neue Merkur" що виходить в Мінхен, в Німеччині. Горкий написав її очевидно перед по виїзді із совєтської Росії і ми можемо сподіватися від нього ще не одної цікавої несподіванки. Очевидно, представлене вже того вертатись до Росії, як довго її теруризують большевики, котрих тепер ненависть поринає, що його випустили живим заграницю. Великий московсько-большевицький махер Радек, що є собі звичайним польським жидком з Тарнова і зветься Собельзон, старається тепер представити горкого як майже непочитального, котрий дуже часто змінював свої погляди. Одначе коли хто переконаєсь, що був в блуді і є явно висказує, то заслугує радше на пошану як на насміх. — **К. О.**)

НА ФОНД ФЕДАКА.

(Через „Свободу").

Збірною явилися д. Павло Станїмір в Elastic Spring Knit Corporation, Mohawk, N. Y. Зложили: П. Станїмір $5; по $1.00: П. Ірха, W. Eav, H. C. Shofler, M. Madzobandil; по 50 цнт.: J. Czarnieski, Гавришенко, О. Ангел, Г. Гривнак, І. Політило, І. Беднарчук, M. Jones, П. Кузьмич, A. Miner, W. Smith, T. Conslin, H. Howemayer, F. Davis, C. Smith, H. Shwartz, M. Droge; по 25 цнт.: Т. Синенький, А. Вага, A. Horn, E. Luis, M. Rogers, Ю. Кульчицька, Р. Філіпчук, A. Shafter, B. Wolynski, Я. Політило, W. Becker, H. Loofman, H. Yetty, Ю. Гривнак, F. Oneal, P. Mazegad, J. Nemen, F. Shell, R. Maida, F. Johns, I. A. Sperry, H. Watson, G. Pich; по 15 цнт.: Kegar, D. Nash, S. Allen. До того додали від себе по $1.00: о. С. Склепкович, І. Х., Г. Шумський, Д. Мерена. — Разом $27.20.

Попередно оголошено	$37.75
РАЗОМ	$64.95.
Висилано дотепер	$295.83
ЗАГАЛЬНА СУМА	$360.78

LUCKY STRIKE CIGARETTE

НАЙЛІПШІ ЦИГАРЕТКИ

ЗАХОВУЙТЕ НАЛІПКИ З MAGNOLIA i STAR MILK

ЗАДЛЯ ЦІННИХ ДАРУНКІВ

ДЕРЖІТЬ КІЛЬКА БЛЯШАНОК У СВОЇЙ СПІЖАРНІ

НАПИШІТЬ НА ОДНУ З ПОДАНИХ НА НАЛІПЦІ АДРЕС ПО ІЛЮСТРОВАНУ ЛІСТУ ПРЕМІЇ.

„Заховувати наліпки виплачується"

ВІСТИ З ГАЛИЧИНИ.

Пявки із ляцького болота.

Чернихівці, пов. Збараж.

Повилізали пявки із ляцької калабані і прийшли до Галичини, сцати кров українського народу. Прийшли грабіжники, забирають коні, корови та що тільки їм попаде під руки. У Марії Колос (з дому Кипибіда) взяли послідну муку і крупи. Оставили її і дитину в голих стінах. У Марти Фискунь взяли яйлеку. Ледви діждалася, що була тілька, бо вже пять років була без корови, а тут прийшли вороги і забрали її надію. Пішла вона була десь за тими марками — позичити в село, але вони не ждали. Як вернула, дізналася, що вже повели яйлеку до міста. Біжить вона за ними, прибігла аж до Збаража та довідується, що вже продали Жидови, що той уже і зарізав. У Федька Грицуняк узяли млинок і машину до шиття. Мусів продати пів морга поля і заплатити дань, бо инакші ради не було. Бідний чоловік! В 1917 р. куля розбила йому стодолу, в 1919 ляцьке військо забрало йому коні з возом, жінка хора ужевід року — ніхто уже йому й не пожичить нічого, а тепер ще і кусень поля мусів продати на те здирство для кровопійців. Оттак вони перетрясли ціле село, що і описати годі. Колиж то вже збудемося той прокляттю напасти ляцьких опришків?!!...

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

АВБУРН, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, вл. 283 У. Н. Союза подає до відома, що квартальні збори відбудуться дня 10. вересня 1922, о 2. годині пополудни в церковній тали. На порядку нарад буде приймання нових членів до товариства за 50 ц. вступу, а до У. Н. Союза після статута, справоздання книжок і каси. Кождий член повинен прибути на збори. Коли чемне явиться, буде карайний після статута. — І. Коковський, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Вільні Козаки, вл. 316 У. Н. Союза повідомляє, що надзвичайний мітинг відбудеться о годині 7.30 вечером в четвер, дня 14. вересня в гали Вільних Козаків під ч. 102 Джойнер стріт. На порядку нарад дуже важні справи і до обговорення а комітети будуть здавати справоздання. З членів не прийде на мітинг, то поступиться після статута. Нехай кождий член приведе зі собою нового члена. — Д. Братусь, предс.; В. Гуряньский, секр.

СПРАВЛЕННЄ ПОХИБКИ.

В статті п. з. „Зриводу виїзду дра Осипа Назарука до Америки" (ч. 8. с. м., 2. стор.) зайшла помилка у згадці про промову б. посла Ілії Семаки ізза пропущення кількох слів.

Згадане реченнє мало звучати: „Буковинські Українці стоять таксамо як їх брати Галичани в ярмі неволі Румунів, котрі дорівнують своєю безоглядністю та некультурністю навіть Полякам".

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Т. О., Січовик. — Звіт із віча в Дітройт, вже був поданий у „Свободі".

NEW YORK, N. Y.

ВІЧЕ В СПРАВІ АКТИВНОЇ ПОМОЧИ ГАЛИЧИНІ

— відбудеться —

В НЕДЛЮ, 17-го ВЕРЕСНЯ 1922

о годині 2.45 пополудни

в Українськім Народнім Домі, 217 East 6th Street, New York, N. Y.

ЗА КОМІТЕТ АКТИВНОЇ ПОМОЧИ:

Др. С. Демидчук, Филип Матвій, Петро Мартинюк.

10,13,15

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ В КАНАДІ

Канадійські українські газети помістили отсю статтю проф. Івана Бобенського про українську громадську працю в Канаді.

Без упину!

Український народ хоче бути господарем на своїх землях. Сю велику ціль осягне лише тоді, коли буде постійно думав над способами, які заведуть його до цілі.

Українці в Канаді пережили много і в роботі на канадійських пустарах пізнали велику правду життя: трудись а побідиш. Трудись невпинно, усувай пень за пнем, опрятуй камінь за каменем, ори степ скиба за скибою, а здобудеш лан, який принесе тобі золотий колос пшениці.

Українська справа вимагає від нас безупинного труду.

Не переставаймо в роботі, коли хочемо мати успіх.

Від початку цвітня с. р. працював у Вінніпегу Комітет, який лучив людий ріжних відтінків і приготовив похід десяти тисяч Українців дня 22. цвітня та перепровадив народне віче в салі Торговельної Палати у Вінніпегу проти насильства Ляхів в Рідним Краю.

Комітет сей видав летючки в англійській мові і спонукав інші місцевости в Канаді, щоби відбули походи і віча в хосен Рідного Краю та вислали протести до держав в Европі.

Комітет скликав дня 7. мая Міжнародне Віче у Вінніпегу, а се віче одобрило звіт з виконової роботи і вибрало Український Центральний Комітет, який має провадити українські справи, спільно для всіх Українців в Канаді.

При кінці мая утворилося при комітеті „Українське Пресове Бюро Канади", яке переглядає пресу, провірює дописі про Українців в англійських часописях і справляє неправдиві вісти.

Український Центральний Комітет подбав, щоби поїхали делеґати до правлиння в Оттаві. Се Делеґація вручила 28 червня с. р. імени всіх Українців в Канаді писаний меморіял в справі галицької самоволі в Галичині і горожанських грамот для Українців в Канаді, а передала також печатаний меморіял від українського правлиння Галичини про самостійність сього краю.

Український Центральний Комітет старається дальше виконати тоті задачі, які вложили на нього канадійські Українці, бо знає що Українці Канади помагають йому в роботі порадою, трудом і грішми. Длятого обдумує дальші способи поступовання.

Поляки нападають на нас, підкопуються і підсувавоться як найблизше, щоби нас розторощити вибуховими мінами.

В липні с. р. вислали Ляхи до всіх важнійших англійських часописей в Канаді печатаний обіжник про польські права до Галичини, про мову „Рутенів" в Галичині, що вона є мішанною польських і московських слів, про два мілїони Поляків в Східній Галичині (в дійсности є їх там дещо більше як пів мілїона), про чотірнайцять українських ґімназій (в дійсности пять), про пять українських учительських семинарів (в дійсности ані одного), про 2732 українських учителів в народних школах (в дійсности ледви около пять соток).

Польське інформаційне бюро розповідає в англійських журналах наукових, що Українці не мають ніякого права до Галичини.

По всіх столицях Европи і Америки стараються Ляхи представити Українців в найгіршому світлі. Ляхи чернять Українців перед світськими і духовними властями Канади. І основна оборона є дконче потрібна.

В самій Галичині приготовляють Поляки вибори до варшавського сойму і забирають „до господарки як у себе дома", як се сказав один у визначних політиків Польщі.

Український Центральний Комітет знає, що під таку хвилю всі Українці відчують потребу організації і роботи та грошевих жертв на ціли сеї роботи.

На своїх засіданнях в липні і серпні обговорило Українське Пресове Бюро Канади устав, який улекшить організацію Українців в Канаді, щоби прийти в поміч Рідному Краєви і оборонити українську землю, українські поля, копальні перед ляцькою нахабностю.

Сей устав уложений так, щоби лучив Українців всіх сторонництв до оборони тих справ, що є спільні і одроті для всіх Українців.

Після сього ставу кожда місцевість основує у себе український місцевий комітет а всі українські місцеві комітети працюють після вказівок Українського Центрального Комітету.

Кожда одиниця українського походження належить до сеї громади.

Всі Комітети роблять наради, скликують віча в разі потреби а Український Центральний Комітет має право скликати Українців з цілої Канади, на сойм, се є на Всеканадійське Віче.

Нема сумніву, що є много справ спільних для всіх Українців в Канаді а також справ спільних для Українців в Европі. Щоби такі справи полагодити так, як се здається у інших народів, потрібна є організація, до якої малиби всі належати і причинитися своїм трудом.

Коли ворог чернить перед світом український нарід, то се справа спільна для всіх а всіх Українців.

Коли вороги нападають на українську землю, щоби її собі загарбати, то се справа є важна для всіх Українців без ріжниці віри або політичного переконання, чи се католик, православний, пресбітеріянин, чи атеїст, чи се Українець що будує демократичну Україну чи комуністичну. Забере ворог землю, нема місця на ніяку будову.

Українців лучить много, много справ. Але Українці дотепер думали передовсім про ріжниці, які їх ділили.

Під сю хвилю потрібно згідливої думки і сильної волі до лучности.

Праця Українського Центрального Комітету в Канаді вимагає, щоби всі місцевости причинилися о днеї словом і ділом.

Вінніпег, 25. серпня, 1922.

І. Боберський.

БАЛТІЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКА ЛІНІЯ

9 BROADWAY, NEW YORK, N.Y.

ДО ГАМБУРҐА ДАНЦІҐА І ЛІБАВИ

КАБІНИ ТРЕТОЇ КЛЯСИ

3 2, 4, 6 і 8 ЛІЖКАМИ.

Третою клясою з Ню Йорку, Бостону або Філядельфії впрост до Гамбурґа $103.50; до Данціґа $106.50; до Лібави $107.00 і $5 поголовне. — Ми заплатимо за тікет з Бостону або Філядельфії до Ню Йорку.

S. S. POLONIA.....SEPT. 20
S. S. ESTONIA.....OCT. 4

Голостіться до місцевих аґентів.

Дописі

ВУДГЕВЕН, Н. Й.

Слухайте, слухайте крик із безодні,
Нашу молитву горячу...
Ви, що обідаєте й ситі сьогодні,
Киньте хоть скіру собаку!

(О. Олесь).

Кому з нас Українців мороз по тілі не перейшов читаючи сей вірш Олеся, поміщений недавно в „Свободі"? Чіє серце непотрафило відчути „крику і просьбу о ратунок наших голодних братів на Україні? Там вони в страшних конвульсійних муках на нашу поміч чекають — проклинаючи нас і самих себе за теперішні їхні голодні тортури.

Доносять нам ріжні вісти з В. України, що голод там не зменшається, але збільшається в застрашаючий спосіб з кождим днем; тисячі-тисячі дедно гине голодовою смертию — дальше ширяться канібальство — дальше падуть жертвою голодних собак; голодні наші діти, наш найкрасший цвіт будучнини; дальше нам ограблений, обдертий, стортурований нарід бореться серед страшних пекольних мук з голодом. Мілїони наших попухлих селян простягнуло до нас заморських братів свої кістяки-руки і придаючи просять шматок хліба. Сотки-тисячі денно знеможених голодом паде на улицях Одеси, Київа, Харкова і др.*) Бо примо ми по все; чуємо ті їх кодання і крики: Хліба! Хліба!... Чиж зі задоженими руками маємо байдужно приглядатись їх мукам? Ні! — ми їх мусимо виратувати і виратуємо! Лише треба відчути серцем і душею той страшний біль наших нещадків вільної козаччини.

Братти Українці! Коли ми знаємо себе звати братами і товаришами, коли ми любимо той наш нарід, ті широкі простори степи, ту козацьку волю, тоті наші села, то покажім і ділом, що ми дбаємо про то все, що ми не цураємося нашої Неньки-України, що ми ратуємо оставших ще при життю борців за волю і свободу України, котрі тепер знаходяться спаралізовані червоним паразитом. Непора тепер шукати за виновниками голоду і нужди, але пора вже найвисша спішити з виновною: Ми всі винні як оден — і всі маємо ратувати як оден бо голод великий пан і нечекає ні хвилинки. Даваймо поміч! Складаймо жертви і то сейчас! Бо хто зараз дає, той два рази дає.

Маленька числом українська громада в Вудгевен також не спить; вона бачить розпучливий плач голодних дітий на В. Україні, вона як ніколи не відказалась помочи матеріяльної на всякі народні цілі, так і тепер постановила негайно спішити на ратунок нашим голодним землякам. Заходом Тов. „Вільна Україна" від. 200 У. Н. С. в Вудгевен, Н. Й., відбувся мітинґ дня 13 м. м. на котрім кілько товаришів коротко зясували положенне наших Братів на Україні і горячими словами загріли нас до праці. Сейчас вибрано тимчасовий комітет „Просвітно-Науково-Запомогований", котрий поставив собі ціль: ширити просьбиту межи членами, нести поміч голодуючим на В. Україні, поміч укр. Інвалідам, укр. армії на Чехо-Словаччині, студентам, та всім нашим братам скитальцям на еміґрації. Указалено сейчас оподаткувати по 25 ц. місячно і приступлено до збірки межи членами, котрих було може 12 і котрі зложили як слідує: Денис Великанович, Іван Орлян, Володимир Цісик, Микола Костів, Михаїл Ворона, Вовк Стефан, Копачук Семен і Олійник Григорій по $1.00, Савка Стефан і Паращук Йосиф по 50 ц., Карпович Антін і Харишин Дмитро по 25 ц. Разом зібрано $9.50.

Тимчасовий вибраний Комітет має надію, що слідом тих пару членів піде ціла вудгевенська громада і покаже перед світом, що ми, українські еміґранти, відкликнулися на голос страждаючих земляків і дали їм хоть частинку помочи. Коли навіть наш селянин, обрабований бандитом-ляхом, відриває собі від губи послідну бараболю і дає голодному на Україні, то ми повинні сто-разы більше показати, бо ми можемо. Хто має серце чоловіче і крихітку людського дуття, той невідкажеся кинути лепту на голодних. До діла, Громадо!

Тимчасовий Комітет.

*) Про голод по містах може цілий світ і дає їм поміч. Правдива розпуха огортає чоловіка, що ніхто не зверта уваги на українські села, котрі загрожені найбільше. — Р. К.

ФАРМИ!

НА ПРОДАЖ ФАРМИ В КОНЕКТИКУТ.

Правдивий барґен! Ся фарма мусить бути продана, близько New London, 170 акрів, 35 акрів чорної орної землі, 50 лісів вартости $2000, решта пасовиско, ріка пливе через фарму, овочеві дерева, дім з 7 кімнат з умебльованим і другі будинки в добрім стані, 2 добрі мули, 6 штук худоби, кури, пливи, карета, всякі вози, всі фармерські тульпа, збір і сіно, і мила до містечка, 10 мінут до стейшної дороги. Ціна $5500, готівкою $4000, решта на річні сплати по $100. Ся фарма надається для двох спільників, для якогонебудь інтересу. Аґенти виключені. Голостится до: **J. D. RESTAURANT, 512 W. 42nd St., New York City.** 10-11

ФАРМИ НА ПРОДАЖ.

Фарма в Ню Джерзи, 134 акрів, дім з 8 кімнат, будівничий лік, великий сад, ріка, озеро, 8 коров, 4 ялівки, 3 коні, 400 курий, 25 безрог, машини, недалеко міста, школа при фармі. Ціна $7500, готівкою $3000.

Фарма 152 акрів, дім з 10 кімнат, будівничий лік, ріка, озеро, сад, 10 коров, 3 ялівки, 2 коні, 300 курий, 5 гусий, 3 безрогі, машини, 2 мулі до міста. Ціна $4500, готівкою $1500. 07-12

PISARKO & POKUTNY,
429 E. 5th Street, New York City

МУФУЙТЕ ДО ВЛАСНОГО ДОМУ!

Будуємо українську кольонію в гарній, здоровій околиці; дає льоки від кожнівої стації і школи; 45 годин до Ню Йорку.

З румові доми з двома льотами, ціна $1100, $200 вплати і 15 долярів місячно як рент.

З румові доми з двома льотами, ціна $1400, 400 долярів вплати і 25 місячно. В кождім домі є ґаз, електрика, вода синк, виходок і ванна.

10 фамілій українських уже купило там доми, мешкають там і є дуже задоволені. Прийдьте, оглядьте, а певно Вам сподобеся. Пишіть до: **P. HRYHORAK, Room 74, 180 Broadway, New York City.** 03,04,07-09,13-15,19

ВИЙШЛА З ДРУКУ

„ВЕРХОВИНА"

сольова пісня з акомпаніяментом фортепяна.

Уложив і видав ВИК. ЗАЗУЛЯК.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

Замовлення слати на адресу:

"SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Читайте українські книжки і газети, бо часте читанє веде до просьвіти, а просьвіта — се сила. — Пишіть по книжки книжок "SVOBODA",
83 Grand St., Jersey City, N. J

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ПОШУКУЮ ЖЕНЩИНИ на помешкання і до догляду двоїх дітий. Добра заплата. Голостится до: **John Fustay, 644 E. 17th St., New York City.** 09-11

РОДИМЦІ! Хто пошукує за фармою, прошу зголоситися до мене. Я маю на продаж кілька великих і малих фарм в Long Island, земля добра, дешеві ціни, з будинками або без будинків. Не чекайте до весни, а купіть тепер а зашадите гроші. Голостится до **K. KANEWETZ, 315 East 24th Street, New York City.** 10-11

НА ПРОДАЖ бучерня і ґросерия. Продам тано з причини слабости. Голостились під ч. **353 Henderson Street, Jersey City, N. J.** 07-10

ДЯКУЧИТЕЛЬ шукає посади при гр. кат. церкві. Розуміє провадити хор, школу і представення, має 25-літню практику, співає гірським тенором голосом. Котра парохія потребує дякучителя, прошу ласкаво зголоситися на адресу: **Стефан Лабойко, 642 Braddock Ave., Monessen, Pa.** 07-10

ашпортн, шифкарти, справи старокраєві найскорше, найтаньше полагоджує Канцелярія Нотарійська.
T. J. HRYCEY CO., 329 S. 4th St., PHILADELPHIA. PA.

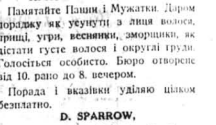

ПЕРЕД УЖИТТЄМ ПО УЖИТТЮ

КРАСА СЕ БОГАТСТВО

Памятайте Пани і Мужатки. Дорогу порадку як усунути з лиця волосє, прищі, угри, веснянки, зморщики, як дістати густе волосє і округлі груди. Голостіться особисто. Бюро отворене від 10. рано до 8. вечером.

Порада і вказівки уділяю цілком безплатно.

D. SPARROW,
Pir 11-тої улиці, Dept. (B. 1)
180 Avenue C, New York City

ПОЗІРІ ПОЗІРІ ПОЗІРІ

Вже взяємо на складі

РАХУНКОВІ КНИЖОЧКИ

до скорого множення, очислювання платні, міри, ваги, площі, поємности і других бизнесових обчислень.

Пишіть на адресу:

Ціна примірника, оправленого в тверду полотняну оправу 50 ЦЕНТІВ.

"SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР
С. М. КАУФМАН, М. Д.
СПЕЦІЯЛІСТ ХРОНІЧНИХ І ВНУТРІШНИХ НЕДУГ І АКУШЕР.
Годинн приняття: від 9. рано до 9. вечер, в неділі до 4. пополудни.
111 E. 7th St., NEW YORK, N. Y.

ДР. Б. ГОГЕНБЕРҐ
спеціяліст зі старого краю. Лічить недуги мущин і женщин, як внутрішні так і зовнішні. Переводить всякі операциї. Дає недужим безплатну пораду.
DR. B. HOHENBERG
304—2nd AVENUE,
вежи 17-ого і 18-ого улицею
NEW YORK, N. Y.
Години офісові щоденно від 8-ої рано до 8-ої вечер.
Телефон 1882 Stuyvesant

СПЕЦІЯЛІСТ НЕДУГ МУЩИН І ЖЕНЩИН
СПЕЦІЯЛІСТА ХРОНІЧНИХ НЕДУГ, КРОВИ, ШКІРИ, НЕРВІВ, ЖОЛУДКА І НИРОК.
Порада даром.
DR. ZINS
110 E. 16 ST., NEW YORK
Межи 4th Ave. і Irving Place.
Години від 9. рано до 8. вечер.
В неділі від 9. рано до 4. пополуд.

З ВЕРШИН І НИЗИН

збірник поетичних творів Івана Франка. В додатку „Шевчик листи" в „Великодовнім". У біоґрафічнім нарисі Івана Франка (нап. Василь Верниволя) є 14 ілюстрацій. Брошурована $2.75, в полотняній оправі $3.40.

Замовлення посилайте на адресу:

"SVOBODA",
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ВАСИЛЬ І МАРІЯ МУЗИКА
Українські Погребники

Без ріжниці в котрій стороні Шікаґо або околиці мешкаєте, телефонуйте до МУЗИКИ і заощадіть гроші.

2231 W. CHICAGO AVE.
Tel. Seeley 4252 I West 6537

Микола Богун.

З МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО

Начерк споминів

УКРАЇНСЬКОГО КОНТРРЕВОЛЮЦІОНЕРА.

Присвячую моїм донькам Марусі та Наталці.

(Продовження). (6)

Інтернаціоналізм Плеханова, Маслова, Акімова, Леніна, Троцького, Авксентева, Алексінського — всіх, їмже ність числа — у відношенню навіть до звичайних побажань українських, є високий, глибоко-патріотичний націоналізм великоруський: націоналізм войовничий, що майже нічим по суті не ріжниться від націоналізму крайнього правого табору!

І коли „истинно-русские" організують на Поділлю та на Волині чорносотенні Союзи, то „велика, єдина" російська соціял-демократія приймає в своє лоно Авраамле „малоруську" „Українську Соц.-Дем. Спілку" з Меленевським, Корнієнком та Скорописом-Полтуховським на чолі, вливає в неї свої сили, таким чином зміцнюючи „Спілку" в поборюванню „дрібнобуржуазности та шовінізму" (!?) Р. У. П., чи-то вже УСДРП.

Треба тільки переглянути протоколи зїзду Рос. С.-Д. П. в 1906 році та протоколи комісій й центральних комітетів, щоб побачити, як „Спілка" совісно виконувала свої обовязки оборони московського „інтернаціоналізму".

А в Галичині тоді працював делеґат Р. С.-Д. П. Граматіков, організовував москвофільських „юношей в червоних рубахах". І тут плоть до плоти та кров од крови стара Росія, ще від Нікіти Калїти втілений „обшерусский" націоналізм-шовінізм.

Для нас-же, Українців, він заборонений!

Найдосвідчійша наша роля — се відвертись од свого бідного чорнозему та переймати не лиш для „бонтон-у", чужою культурою, чужою психікою, чужими методами боротьби та організації, допомагати дужчим, сильнішим в надії, що й нам, може, перепаде якийсь там охлап із „загально-побідного пиру!"

Борони Боже — вийти поза рамці такого „інтернаціоналізму"!

Тут тобі й „шовінізм дрібного буржуя, мішанина, що від національним прапором змагається затемнити загострениість клясової боротьби"; тут тобі і „злочинний напад на побідний похід всеросійського пролетаріяту", а для більш авторитетних доказів додається й „пролетаріяту усього світу".

Бо-ж, „коли настане царство соціялізму, зникне визиск людини людиною, то сам собою впаде і... гніт національний"!

А тому єдине, що звалишається хоч би й тому „пролетаріятові" української нації — се „злитись", для зміцнення своїх (!) сил в... „єдину, велику, могутню російську (термінів: „московський" чи „великоруський" російська інтеліґенція всіх таборів не визнає) соціял-демократію".

І чим з більшою погордою російська інтеліґенція відноситься до безсильного „малоросса" не для його особистого, а національного „я", тим більше він одривається від своєї землі, від тої землі, що давала таку велику силу Микулі Селяниновичеві, та прагне, всупереч льоґіці та здоровому національному розумові, протиснутись до „загального столу" побідників. По дорозі-ж до нього він губить багато вже й зверхніх ознак свого народу.

Коли-ж змагається, як „хитрий малоросс" перехитрити своїх панів, то забуває, що сі змагання викликають ще більше призирство у них вже й до його власної особи, бо вони — люде здорових інстинктів і національного еґоїзму.

А до „єдиної, могутньої" не раз тягнули Р. У. П. її центри, не зважаючи на практику соч-танїв во єдиню „Спілки" з рос. с.-д. „Спілки", яка стала філіяльним відділом Рос. с.-д. під „Юґ" Росії, та що в ній од у-країнського залишилося тільки одне слово „Спілка".

Навіть ще в 1911 році пан Винниченко з покійним Л. Юркевичем, після наради з Меленевським, задумали „оживити" український рух, „перехитривши" Москвинів так, щоб увійти в „єдину" без їхньої згоди!

Для сього не багато треба було розуму: злитися з „Спілкою", і тоді вже „де факто" бути „обєднаними з російською соціял-демократією.

У Львові не було потрібного для сього матеріялу людського — членів партії УСД, — то гадали се „узаконити" в Парижі.

Але тут знайшлося два-три старих ерупісти (Рев. Укр. П.) які чи через непорозуміння, чи з яких инших мотивів, числилися намінально в УСД. Вони поставилися до сього проекту вороже і так звана „конференція" не дала бажаних наслідків.

А „єдина-велика", придивляючись до неї в Парижі, в дійсности складалася тільки з жалких, побиваючих один одного обламків, і були в ній такі групи:

1. Большевики-Ленінці, 2. Большевики-Партійці (стояли за обєднання франції), 3. Впередовці (на чолі з Луначарським та Алєксінським. „Богоіднущукачі", як охарактеризував їх Ленін), 4. Троцкисти (середня між большевиками та меншевиками течія), „Болото" партійне, як говорили рос. соц. дем.), 5. Меншевики-Партійці (Плеханівці. Стояли також за єдність партії), 6. Ліквідатори (з Даном та Мартовим на чолі. Стояли за роспуск апрті та заміну її професійними робітничими зїздами. Найбільша фракція).

Шість течій ніби-то одної партії, з осібними центрами, крім ще инших менш значних груп, як синдикалісти, і т. д.

Така сама „єдність" було і серед російських соціялістів-революціонерів.

Над усіма-ж стояв із своїм штабом Володимир Бурцев (відома людина, як історик революційного руху), — стояв і стежив за соціялістичною „політичною благонадійністю" носителів російської революції, та так стежив, що всі дивились на всіх з недовірям та підозрінням... Були випадки самовбийства через „непорозуміння" або „помилки" Бурцева, як потім виявилось.*).

Мішанина Толстовської „Правди Божої на землі" своєрідним „науковим" соціялізом, заснованим у своїй **практичній** роботі не на дійсних, реальних в европейському розумінню клясах — утворили за відсутністю розвиненої громадянности, а значить і пляномірности життьового політичного руху, тільки **теоретично-літературний** соціялістичний фанатизм інтеліґенції та її віру в своє фразерство.

У великій мірі можна приписати до російського соціялізму слова тих-же Маркса та Енґельса, сказані ними в третьому розділі „Маніфесту Комуністичної Партії" про Великих Утопістів — Сен-Сімона, Фурієї, Кобе, та инших:

„Винахідники сих систем бачуть, правда, протилежність кляс, бачуть руйнуючий вплив елементів (складників) у самому пануючому суспільстві, але вони не примічають то сторони пролетаріяту історичної самодіяльности, жадного, спеціяльного його власного руху".

„Тому, що розвиток клясових протиліжностей іде нога в ногу з розвитком промисловости, то вони мало знаходять також і матеріяльних умов для визволення пролетаріяту та рускаються в шукання, для утворення сих умов ,за соціяльною наукою, соціяльними законами."

„Місце суспільної діяльности повинна зайняти їх особиста винахідниця діяльність, — місце крок за кроком вперед ідучої організації пролетаріяту в клясу — суспільна організація власного винаходу."

„Правда, в своїх плянах вони визнають себе головним чином за представників інтересів робітничої кляси, як найбільш покривдженої кляси. Тільки з їхнього погляду — покривдженої кляси — для них і істнує пролетаріят".

Непомильний також і Г. Плеханов, коли каже, що „вся історія російської революційної думки, може, за малими виїмками, є ряд спроб знайти **такий програм чину,** який гарантував би революціонерам співчуття й підтримку з боку народніх мас."

...З яким почуттям прагнув я в Росії вийти поза „межі досяжности", — з такими, як не більшими, бажаннями мрів я вибратись із сього „зачарованого" кола дійсного стовпотворіння Вавілонського розбиті революції, що притулялась до берегів Сени.

* * *

Розуміється, мене кілька десятків років і історія, може, буде пояснювати **пляномірність** сього політичного руху 1905 року,**) який як-не-як, а принів для нації Росії свої корисні наслідки. Може, на негатинних, на сьому розгрядіші чиненому несвідомо, на закукурічному, засаплненому фанатизмові та ненависти до всіх, хто думає не так, як моя там — навіть, не партія, а фракція чи група, — виросте більш здорове життя, постануть більш нормальні приватні і **правно-державні** форми життьові. Але — що мені, сучаснікові сього періоду життя в Росії, і то не тільки, як глядачеві в театрі — що мені до сього?

Дослід, пізнання, досвід?

Але-ж життя людське закоротке, щоб віддавати 10 років для зверхньої та внутрішньої вівісекциї — повного страшних фізичних, матеріяльних та ще страшніших психічних переживань, нужденного, принижуючого, обезсилюючого, еміґрантського, дуже часто без 4 су на шматок хліба — оттакого життя!

Я — жива людина, а не тільки „сучасник" і хочу жити здоровим доцільним життям.

...Хто я направду?

Тут, в Парижі я — буржуй, контр-революціонер, шовініст.

Там, в Росії — злочинець, страшний революціонер і Мазепинець, прихильник того Мазепи, якого з давніх-давен проклинають та предають анатемі навіть з амвону Божого Дому!

До тих і до других ставишся негативно і **миритися** з ними не хочеш і **не можеш.**

Але ним більше кидає мною, давить мене життя, ним більше воно робить моїй душі ран, тим більше прагнеш зберегти, і що важніше, тут, на еміґрації, якесь святая святих, що ходить по руках з такою призривною назвою, як „мрії, ідеали..."

Без них не можна жити. Без них — ніщо наше особисте, якими-б достатками не було обставлене.

Инакше, инакше...

Знав я одного студента Московського Університета Олександра Пригору з Перятинщини на Полтавщині.

Панич. Старого шляхетно-козацького роду, але зденаціоналізований в родині — „руский".

В ґімназії сам аристократ, товаришував лишень з аристократами та синками директора. Про „політику", як про якесь поганьство їм не думав.

Вдарив 1905 рік. Зустрічаю його в Перятинщині (м. Городище) на мітинзі тісненної ради. Виступає як рос. с.-д. Здивувало мене. Розбалакались.

„Що-ж" — питаю: „не поїдете до Москви кінчати свій історично-фільольоґічний факультет?"

— Ні, буду оратором!

Себ-то народнім трибуном — думаю я.

Влада легенько з ним обійшлася: засадили, як ходили чутки, на два роки в Архангельщину. Через 4 роки випадково стрічаюся з ним в Парижі на одному з докладів чи, реферативів. В перерві прислухаюся до нього — правдивий партійний надик. Підхожу. Не взнає та конспіруе, бо живе, як і всі звичайно, під чужим імям.

Втік із заслання, жив у нелеґальному стані в Росії і, як партійний „професіонал",***) бував в Кавказі та в инших місцях. Тепер за кордоном — матеріяльно забезпечений.

Через деякий час знів.

За рік довідуюсь од знайомих та з часописів, що такий-ось донс не слеф французьким властям, ніби-то він готується вбити... президента Республіки.

*) Застрахлася, здається по принципу. — Дерзе, Бурцев назвав її провокаторкою замість З. Жученко.

Але я з самого Бурцева дала лихо посміялася. Близько до його часописі „Оранє Дідо" стояв племінник одного „дядюшки", який допомагав грішми. Незабаром виявилося, що той „дядюшка" була сама російська Оранка! А войтиній Шерлок Голмс не догадувався про се!

**) Для істориків є в тому розгадка вже в другій сучасній революції, яка буде називатись „Великою", а первою, думаю, мало хто буде цікавитись. (Авт.)

***) Той, хто займається виключно агітацією, пропаґандою та партійною організацією.

(Дальше буде).